

LATVIJAS EKONOMISKĀ SITUĀCIJA UN NĀKOTNES IZREDZES

Referāts nolasīts LZA Pavasara pilnsapulcē, 2010. gada 8. aprīlī

Ilmārs Rimšēvičs,
Latvijas Bankas prezidents

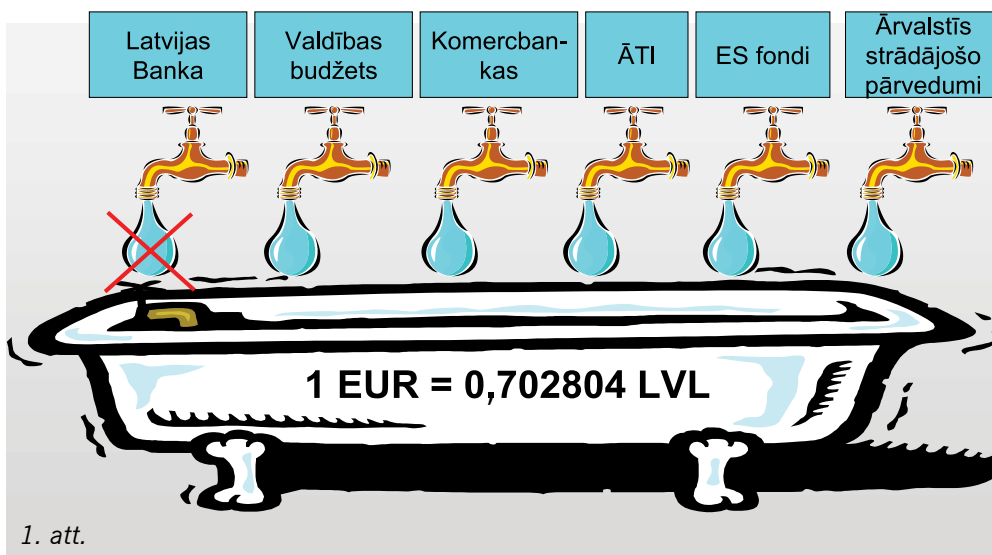
Man ir patiess prieks un gods sniegt izvērstu referātu par Latvijas ekonomisko situāciju, izredzēm un izaicinājumiem.

Lai varētu runāt par šīm lietām, vērts atcerēties, kā tas notika, kāpēc Latvija pašlaik atrodas tur, kur atrodas, kādas Latvijai bija izvēles iespējas 2008. gada nogalē, vai iets pa pareizo ceļu, vai bija alternatīvas. Pēc tam paraudzīsimies, kādas ir nākotnes izredzes un izaicinājumi. Lai tas būtu pilnībā saprotams, mēģināšu šodien ieskicēt, kā viss notika.

Latvija pievienojās Eiropas Savienībai 2004. gadā — eiforiju, kas tobrīd valdīja, droši vien visi atceramies. Kontekstā ar iestāšanos NATO Latvijā sāka ieplūst ārvalstu investīcijas.

Toreiz neviens nešaubījās, ka Latvija 2008. gadā varētu ieviest eiro, jo pievienošanās Eiropas Savienībai nozīmēja arī pievienošanās Ekonomikas un monetārajai savienībai visīsākajā laikā. Centrālajai bankai kopā ar valdību tika lūgts izdarīt visu, lai nodrošinātu nepieciešamos priekšnoteikumus, kas ietvēra

Būtiskas kapitāla ieplūdes pēc iestāšanās ES veicināja izaugsmi, kā rezultātā strauji auga pieprasījums un veidojās nekustamā īpašuma burbulis

arī lata atsaisti no Starptautiskā Valūtas fonda norēķinu groza un piesaisti eiro. Piesaiste notika pēc tirgus kursa. 2005. gada sākums un vasara faktiski bija tas lūzums, kad Latvijas valdība zaudēja kontroli pār tautsaimniecībā notiekošajiem procesiem. Latvijā ielūda nauda pa visiem kanāliem!

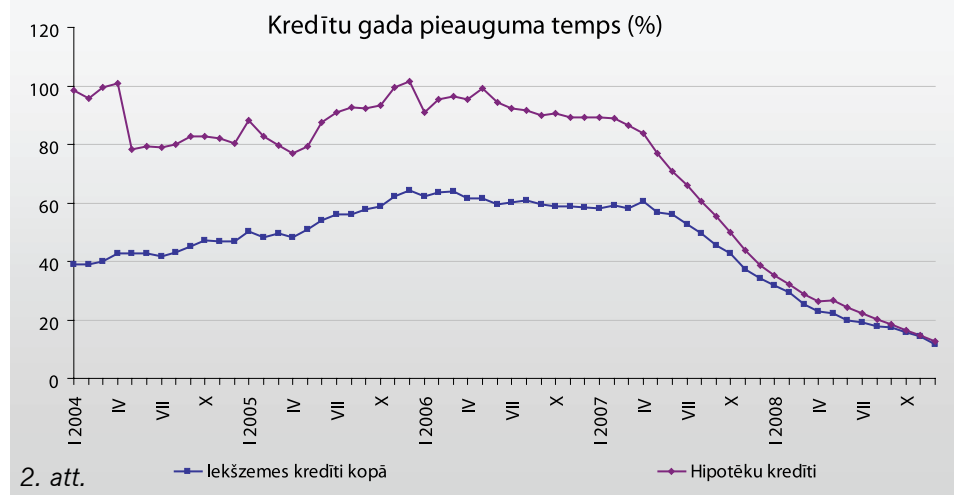
1) Bankas izsniedza kredītus (eiro kredītu procentu likme bija 1–2%).

2) Valsts budžets nevienu gadu nebija salabansēts — tas bija ar deficītu, nerunājot par to, ka budžetā būtu pārpalikums.

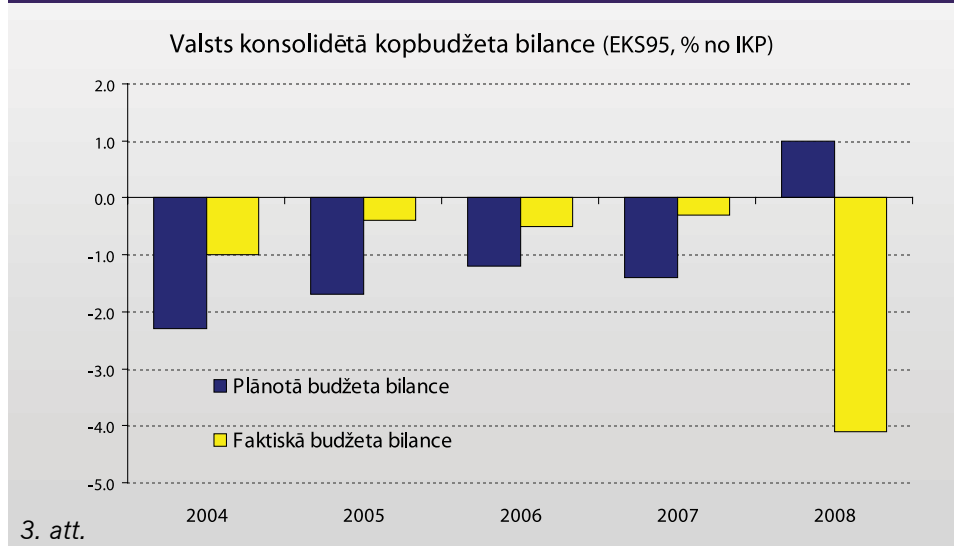
3) Ārvalstu tiešās investīcijas.

4) Eiropas Savienības struktūrfondi.

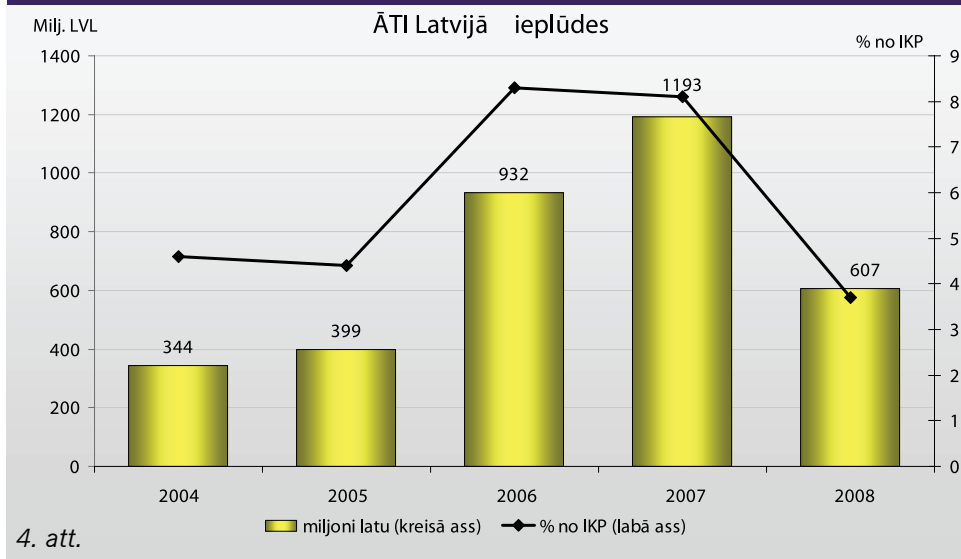
Kreditēšana pieauga rekordaugstos tempos

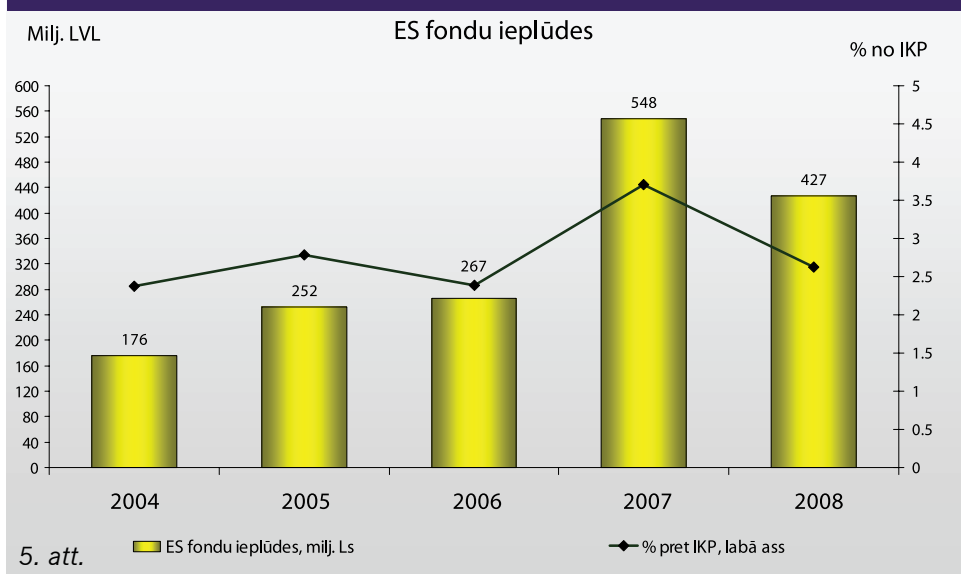
Straujās izaugsmes gados valdība veidoja budžetu ar deficītu

Līdz 2007. gadam strauji pieauga ārvalstu investīcijas Latvijā

ES fondu ieplūdes 2007. gadā sasniedza pirmskrīzes maksimumu

5) Ārvalstis strādājošo naudas pārvedumi — tas viss "karsēja" Latvijas ekonomiku.

Hipotekārās kredītešanas temps vairākus gadus pēc kārtas sasniedza vai pārsniedza 100%, ārvalstu investīciju apjoms katru gadu

palielinājās, sasniedzot arvien jaunus rekordus. Ļoti lielas bija Eiropas Savienības fondu līdzekļu ieplūdes, ārvalstis strādājošo naudas ieplūdes Latvijā pat pēc vispieticīgākajiem aprēķiniem sasniedza 2,5% no IKP.

Tas viss veicināja ļoti straujo ekonomikas izaugsmi, kādu šajā laikā nepiedzīvoja neviena Eiropas valsts. Te Latvija bija līdere arī Baltijas valstu vidū. Toreiz uzskatīja: tas ir labi, viss kārtībā; Latvijai, kas ir atpalikusi valsts, šis ir laiks, kad panākt pārejās Eiropas valstis. IKP gada pieaugums 12 procenti — tā ir lieliska izaugsme, 15 būtu vēl labāk, 18 procenti — būtu izcili.

Nav daudz valstu, kuras tik brutāli iznīcinājušas savu konkurētspēju, kā to darīja Latvija. Produktivitāte aizvadītajos gados faktiski tikpat kā nav palielinājusies, kamēr darba alga katru gadu pieauga par 25, atsevišķos gados — pat par 30 un 33 procentiem. Nekur neatrast tādu situāciju, kad viena valsts trīsarpus gados dubultotu valsts sektorā strādājošo algas — un arī privātajā sektorā ir spiesti sekot —, tādējādi padarot uzņēmumus nekonkurētspējīgus.

Nav jābrīnās, ka tagad uzņēmējiem ir tik grūti, viņiem nav naudas, lai palīdzētu zinātnei, piedaloties ar finansējumu dažādu

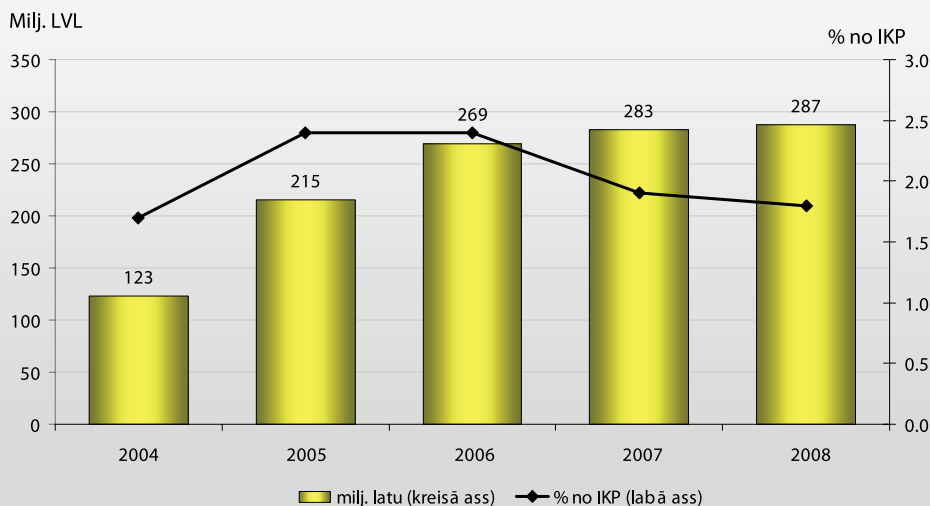
projektu izstrādē. Tekošā konta deficīts jeb importa pārsvars pār eksportu sasniedza katastrofālu līmeni, cilvēki brīnījās un nevarēja to saprast, sevišķi ārvalstīs, jo gudrās grāmatās rakstīts, ka tekošā konta deficīts nedrīkst pārsniegt 6 procentus — nepaies ilgs laiks, kad sagrūs nacionālā finanšu sistēma, banku sektors un nacionālā valūta.

Vai Latvijas Banka varēja kaut ko darīt tajā laikā? Ļoti minimāli. Ja nu vienīgi vēl aktīvāk kritizēt valdību, kritizēt dažādus budžeta ieņēmumu prognožu variantus, mēģināt padarīt šos aizņēmumus mazliet dārgākus.

Bet sektors, kurā Latvijas Banka darbojās, bija saistīts ar latu, kuri tajā laikā nevienu neinteresēja. Visas aizņemšanās notika eiro! Ja bankas vēlējās, mātesbankas tos piedāvāja neierobežotā daudzumā, tiklīdz bija apgūti iepriekšējie līdzekļi. Latvijas banku sektors 2004., 2005., 2006. un 2007. gadā faktiski nekreditēja Latvijas tautsaimniecību, nekreditēja uzņēmumus. Tas vienkārši dalīja naudu,

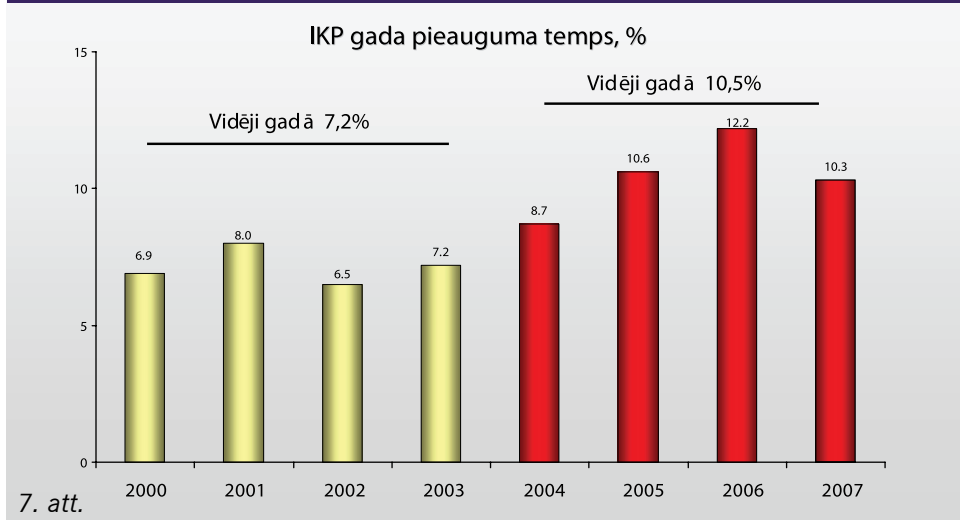
Strādājošo naudas pārvedumi strauji pieauga uzreiz pēc iestāšanās ES

Latvijas rezidentu nopelnītā darba samaksa ārvalstīs

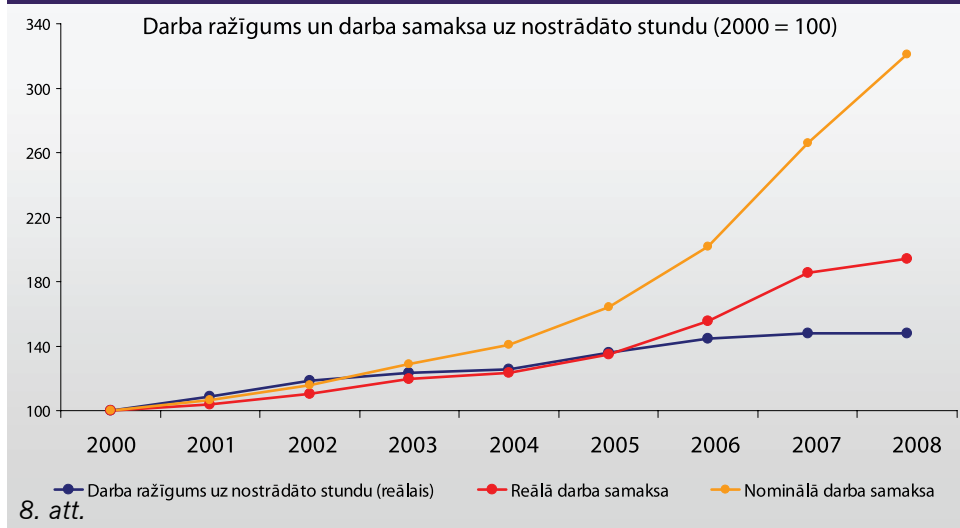

6. att.

Kapitāla ieplūdes izraisīja nesamērīgi strauju tautsaimniecības izaugsmi

2004 – 2008: algas tautsaimniecībā vairāk nekā dubultojās, produktivitāte stagnēja, iznīcinot konkurētspēju

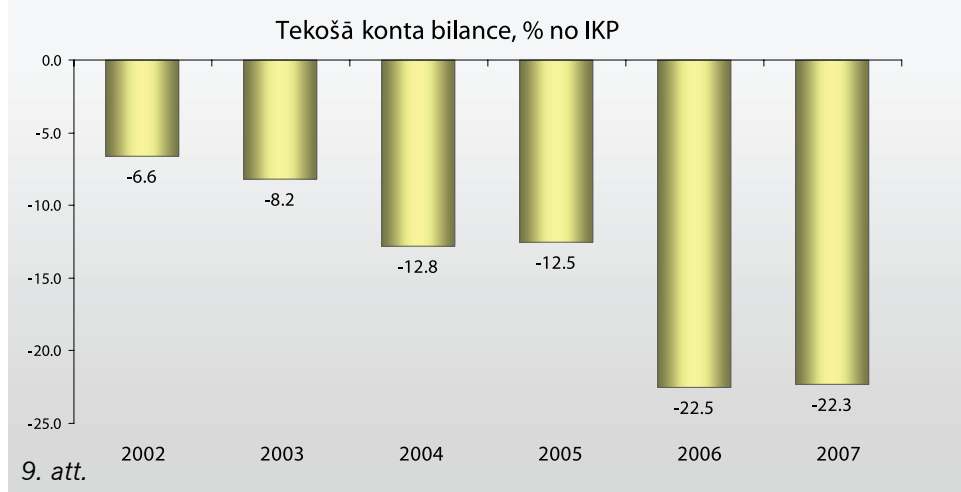
pat zvanot cilvēkiem uz mājām, pārdodot šos produktus un saņemot prēmijas par to, cik daudz naudas izdalīts.

Kādi ir iespējamie krīzes risinājumi?

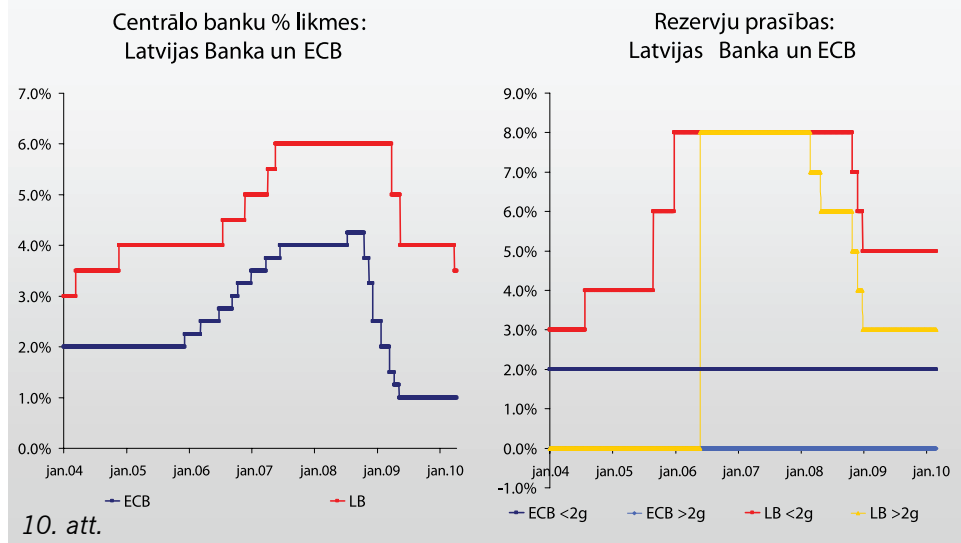
2008. gada beigās Latvijā bija unikāla situācija. Uzreiz bija skaidra recepte, se-

višķi ārzemniekiem, ka Latvijai jādevalvē lats, — cita varianta neesot. Ļoti primitīva, vienkāršota, absolūti garāmejoša rekomendācija — cilvēki varbūt pat nebija bijuši Latvijā, nezināja, kāds ir Latvijas banku sektors, kāda ir naudas vēsture, cik atvērta ir Latvijas

Tekošā konta deficīts strauji pieauga

Latvijas Banka jau laikus iedarbināja tās rīcībā esošos instrumentus

tautsaimniecība [cik liela ir importa komponente mūsu eksportā].

Mums Latvijas Bankā šķiet, ka esam ļoti daudz skaidrojuši, bet es atļaujos vēlreiz nosaukt iemeslus un argumentus, kāpēc deval-

vācija nekādā gadījumā nerisinātu Latvijas problēmas. Ne jau devalvējot nacionālo valūtu, atrisinātos visas problēmas, kas veidojušās Latvijā aizvadītajos piecos sešos gados un pat vēl ilgāk. Neatradām nevienu argumentu,

kāpēc devalvācija dotu kādu pozitīvu rezultātu un kā tā spētu izvest Latviju no šīs grūtās un sarežģītās situācijas.

Tieši pretēji — haoss, kāds iestātos Latvijā, nebūtu paredzams. Cilvēki nespētu atdot bankām naudu. Komerccabiedrības, banku sektors bankrotētu, maksājumu sistēmas ap-

stātos, un tajā brīdī inflācija, importa sadzudināšanās un ražošanas kritums principā ir sekundāri.

Latvijas izvēle pasaules finanšu krīzes laikā bija algu samazināšana.

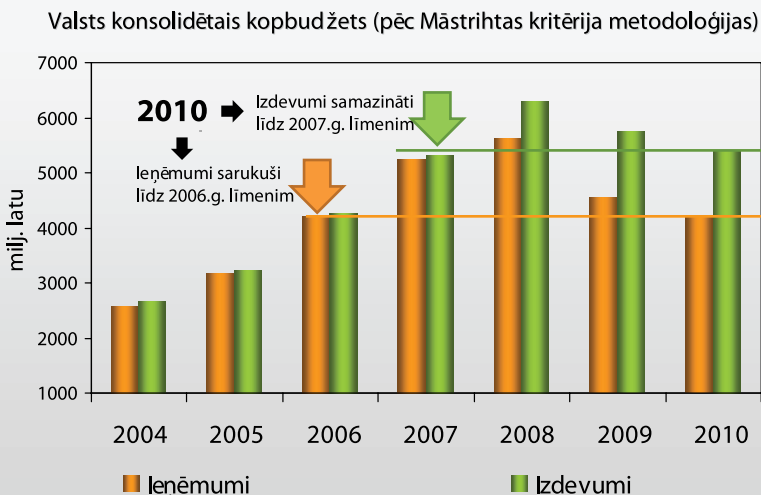
Jūs teiksiet — nu nav jau tā, ka bija tikai viena izvēle... Latvijai šī bija vienīgā izvēle!

Latvijas izvēle pasaules finanšu krīzes laikā – izdevumu samazināšana

- Laiks strukturālām reformām, kas nodrošinātu vienmērīgāku pielāgošanos
- Valsts sektora efektivitātes uzlabošana
- Latvijā darba algas ir elastīgas, to samazinājums uzlabo uzņēmumu konkurētspēju
- Pakāpeniskas pārmaiņas motivē uzņēmējus veikt produktīvus uzlabojumus
- Mazāks bankrotu skaits samazina izmaksas tautsaimniecībai kopumā

11. att.

Budžeta izdevumi samazināti līdz 2007. gada līmenim, kamēr ieņēmumi sarukuši uz 2006. gada līmeni

12. att.

Kā citādi var vērst par labu visas problēmas, kas tik ilgus gadus netika risinātas, kā vien atgriežoties pie tāda finansēšanas līmeņa, kādu Latvija pati spēj uzturēt. Domāju, ka visgrūtākais laiks bija pagājušajā gadā, kad vēl nebija pirmo ekonomikas atkopšanās asnu, kas parādīja, ka šī pieeja darbojas, kad vēl nebija apstājies bezdarba pieaugums, kad nebija redzams, ka eksports sāk atveseļoties. Mēs katru dienu lasām avīzēs un redzam televīzijā — cilvēki Latvijā ir gudri, gaiši, un man nav šaubu, ka viņi redz risinājumus, kā efektīvzēt un optimizēt to līdzekļu izlietojumu, kuri pašlaik pieejami Latvijai, tās institūcijām. Budžeta izdevumi samazināti līdz 2007. gada līmenim, kaut gan ieņēmumi ir 2006. gada līmenī: ieņēmumu un izdevumu starpība nav būtiski sarukusi.

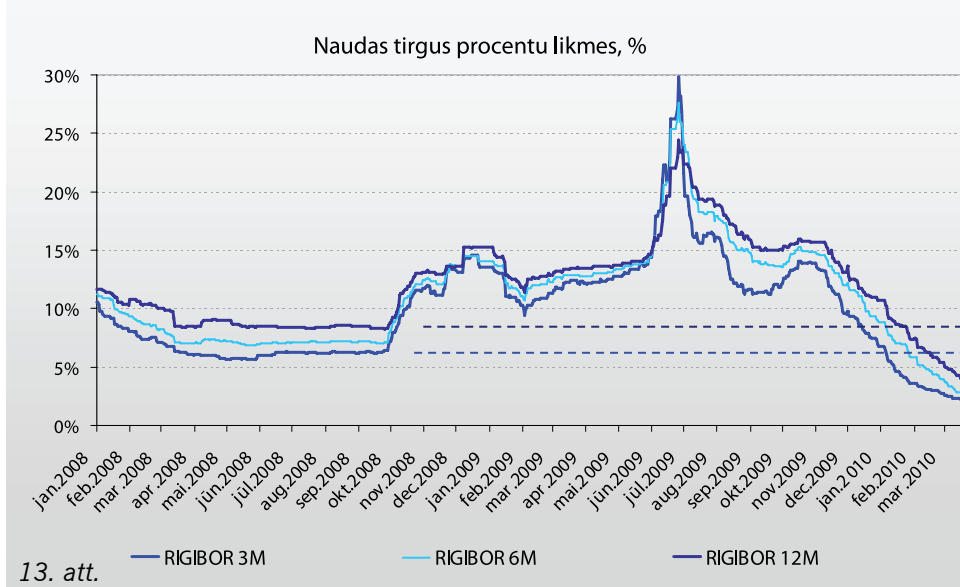
Mazliet pakavēšos pie tā, kas gaida Latviju. Runājot par pirmajām pozitīvajām iezīmēm, šis attēls diezgan uzskatāmi rāda, ko par mums domā pasaule, finanšu tirgi.

Latvijas problēma bija tā, ka brīdī, kad

valstī tika gatavots 2009. gada budžets, pasaule skaidri redzēja, ka mēs nespējam šo budžetu finansēt. Tāpēc procentu likmes tirgos sāka paaugstināties. Pašās gada beigās tika saņemta nauda no Starptautiskā Valūtas fonda un tirgi mazliet nomierinājās, bet ne uz ilgu laiku. Tas, kas notika 2009. gada vasarā, bija neaprakstāms — procentu likmes sasniedza 30%! Bija atsevišķi darījumi tirgos, gan uzbrūkot latam, gan mēģinot destabilizēt Latvijas finanšu sistēmu. Cilvēki bija gatavi aizņemties naudu par 120–170% gadā cerībā, ka šī finanšu sistēma sabruks un viņi varēs viegli atdot savu 120% latu kredītu un pat nopelnīt.

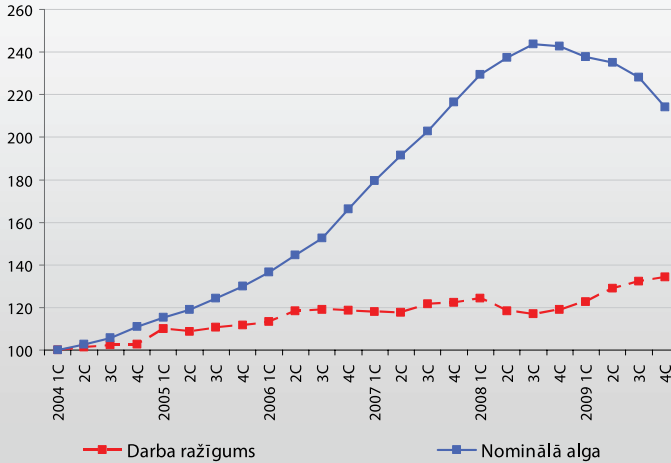
Tiklīdz Latvijas valdība pieņēma 2009. gada budžeta grozījumus, šī procentu likne pavērsās uz leju ar nelielu paūzi pagājušā gada rudenī. Taču atlika Latvijas Republikas Saeimai decembrī pieņemt 2010. gada budžetu, lai tirgi noticētu, ka Latvija spēj, ka Latvija iet pareizajā virzienā. Ja palūkojas uz šīm procentu likmēm, tās tagad ir vēl zemākas nekā pirms krīzes.

2009. gada budžeta grozījumu un 2010. gada budžeta pieņemšana būtiski mazinājusi tirgu nervozitāti un procentu likmes

Plaisa starp algām un produktivitāti jūtami mazinājusies, uzlabojot konkurētspēju, tomēr nepieciešams turpmāks progress šajā jomā

Algas un produktivitāte (sezonāli izlīdzināti dati, izteikti uz nostrādāto darba stundu, 2004. gada 1. cet. =100)

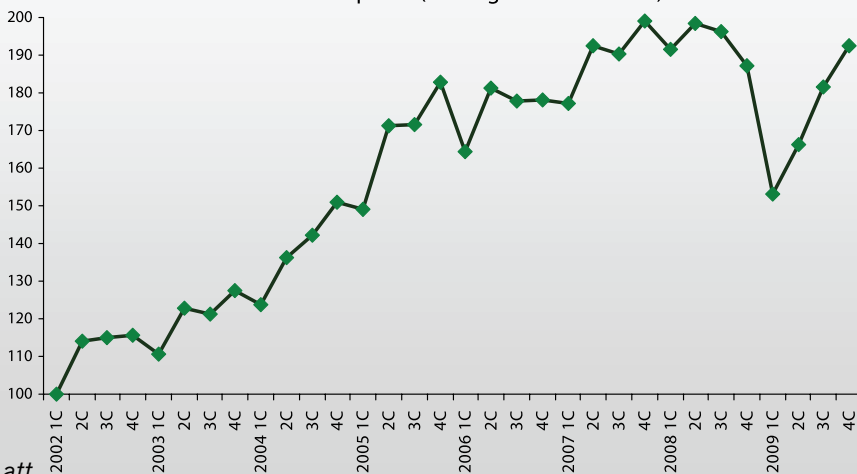
14. att.

Šis attēls raksturo milzīgās šķēres starp darba ražīgumu, produktivitāti un darba algas pieaugumu. Kamēr tās nebūs pilnīgi aizvērušās, būs grūti runāt par to, ka Latvijas tautsaimniecība ir konkurētspējīga.

Skaidrs, ka investori analizē Latvijā notiekošos procesus, vērtē un redz, vai lietas attīstās pareizajā virzienā. Jūs teiksiet — kas par to, ka viņi analizē? Bet viņi arī iegulda, viņi arī būs tie, kas radīs jaunas darba

Eksports sāk atkopties, tā apjoms jau tuvs pirmskrīzes līmenim

Preču reālais eksports (2002. gada 1. cet. = 100)

15. att.

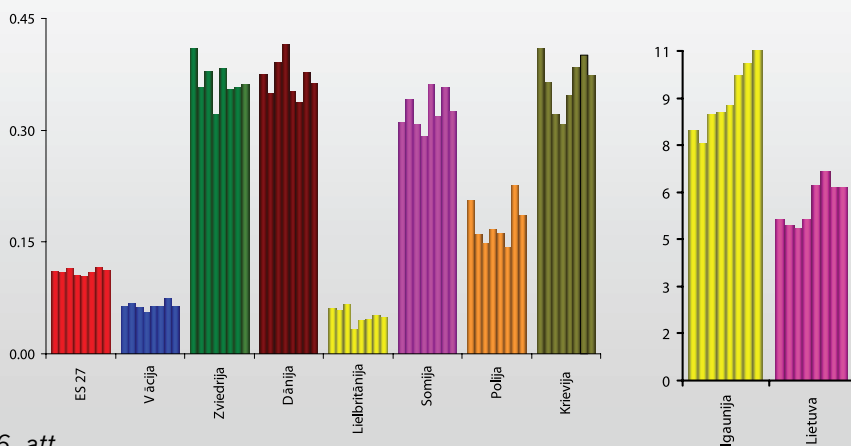
vietas, kas sāks kaut ko ražot. Latvijā veidosies jauna nodokļu bāze, samazināsies bezdarbs, Latvijai nevajadzēs maksāt tik lielu naudu bezdarbniekiem un dažādos pabalstos.

Jau ir pirmās pazīmes, ka atveseļojas eksports — tas notiek neticami strauji. Nav ne mazāko šaubu, ka arī šajā gadā tas uzrādīs pozitīvas tendences. Pēdējie trīs ceturkšņi pārspēj visas gaidas, un eksporta līmenis sasniedz pirmskrīzes līmeni.

Pastarpām viena gada laikā ir notikušas pārmaiņas. Tekošā konta deficīts vēl 2008. gadā bija 13, bet aizvadītajā gadā — 9,4 procenti, un tuvākajos gados tas būs pārvērties par pārpalikumu. Nekā sarežģīta tur nav. Ne jau Latvijas eksports pilnībā nebija konkurētspējīgs, bet lielās kapitāla ieplūdes Latvijā finansēja milzu importu. Lai cik stipri un konkurētspējīgi būtu bijuši Latvijas uzņēmumi, Latvija nespēja pilnībā segt tekošā konta deficītu — tēriņi par importu bija lielāki nekā

Eksportētāju konkurētspēja sāk pamazām uzlaboties vairākos galvenajos eksporta tirgos

Preču eksporta daļas galveno tirdzniecības partneru importā, %;
2008. g. 1. cet. – 2009. g. 4. cet.

16. att.

Savukārt šis attēls rāda, ka Latvijas uzņēmēji, neraugoties uz to, ka pasaules tirgi pašlaik stagnē un nav gatavi daudz ko iepirkt, pamazām faktiski atjauno savu konkurētspēju un spējuši iespiesties šajos tirgos un palielināt pārdošanas apjomu.

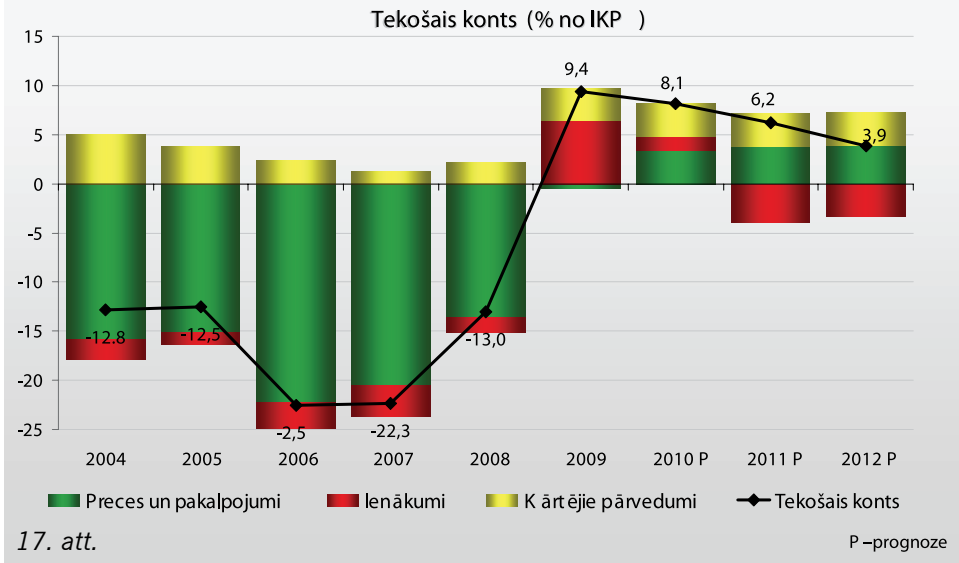
Medicīnas valodā to varētu salīdzināt ar slimnieka temperatūru: tie vairs nav 39°C vai 40°C, bet vismaz 45°C! Vērotājam no malas nav saprotams, kā ar tik lielu tekošā konta deficītu valsts vēl spēj vadīt savas finanses. Arī pašlaik daudzi vēl pareģo, ka Latviju gaida sabrukums...

eksporta ieņēmumi. Tiklīdz izdevās apturēt nepamatoti lielo pārfinansēto importu, gada laikā esam atgriezušies pozitīvā teritorijā.

Budžeta pieņemšana atjaunojusi arī noguldītāju uzticību, un, lai cik grūti pašlaik ir finanšu apstākļi, nauda pamazām atgriežas bankās. Visbeidzot — par nākotnes izredzēm un izaicinājumiem.

Pirmais un pats galvenais — vai Latvija sasniegusi izaugsmes zemāko punktu? Nē, nav! Saskaņā ar mūsu aprēķiniem pirmais kopprodukta kāpums ceturkšņa griezumā varētu notikt 2010. gada vidū, trešajā ceturk-

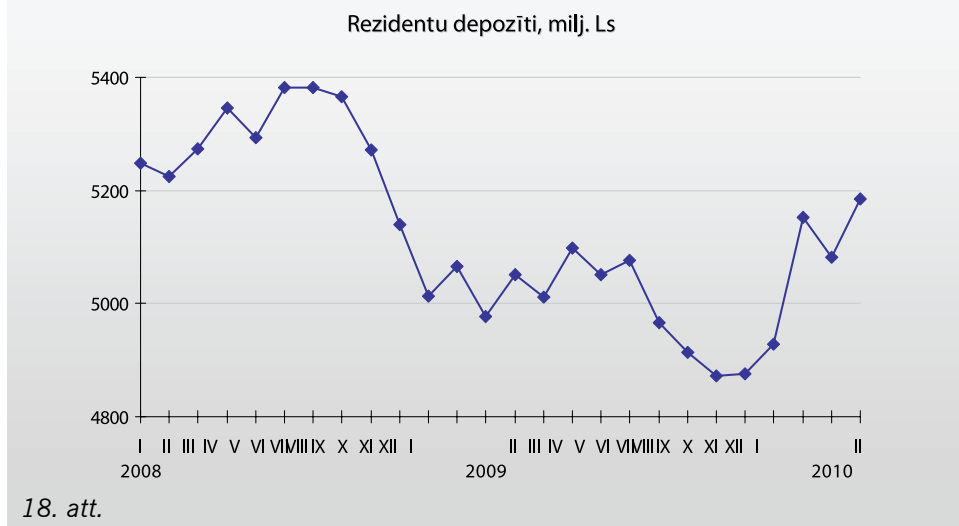
Tekošā konta deficīts ir kļuvis par vēsturi

snī. Ņemot vērā to, ka Latvijā gaidāmas vēlēšanas, diskusijas par nākamā gada budžetu, gribu būt piesardzīgs: ar to nepietiks, lai 2010. gadā būtu pozitīva izaugsme. Diemžēl

IKP šogad saruks aptuveni par 3 procentiem, un tikai nākamgad Latvijas IKP atkal palielināsies. Inflācija mums pašlaik problēmas nerada, bet, runājot par nākotni, ir svarīgi, lai

Līdz ar 2010. gada budžeta pieņemšanu atjaunojusies arī noguldītāju uzticība

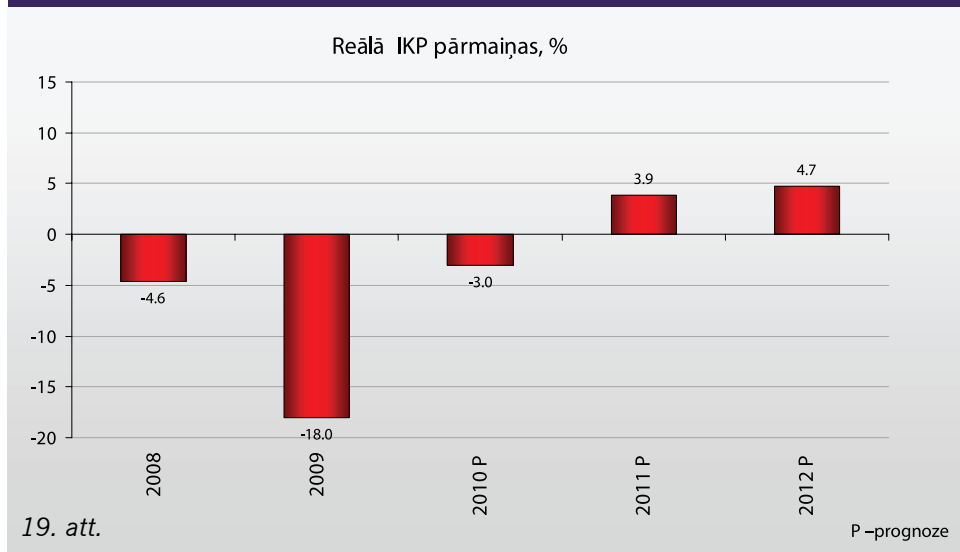

inflācija būtu kontrolēta un nepārsniegtu 1–2 procentu līmeni.

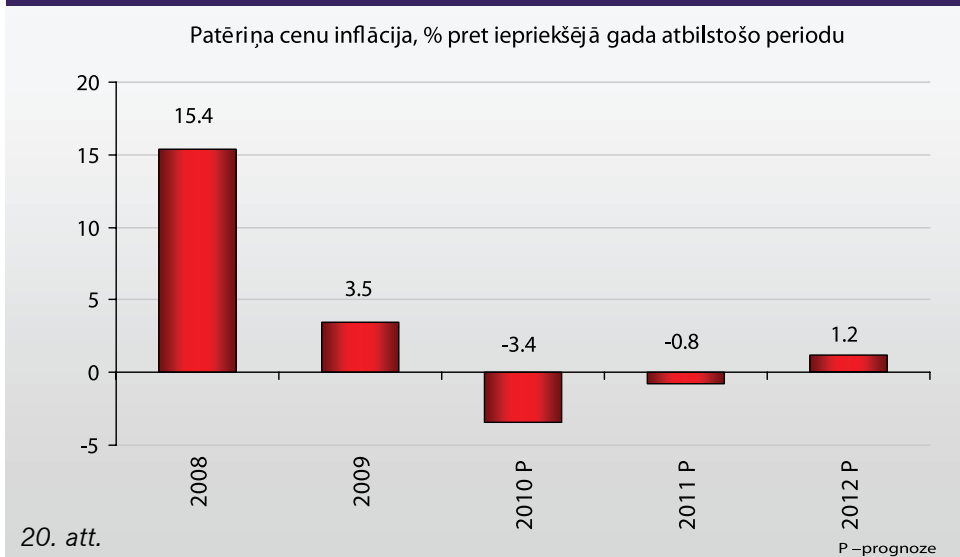
Pats galvenais izaicinājums ir 2011. gada budžets. Lai gan parlaments jau trīs reizes veicis nozīmīgus budžeta grozījumus

un tam bijusi ļoti pozitīva nozīme situācijas stabilizēšanā, vēl neesam atrisinājuši visas problēmas. Latvijas valsts 2009. gada budžeta deficīts bija 9,0, šajā gadā tas labākajā gadījumā varētu būt 8,5 procenti.

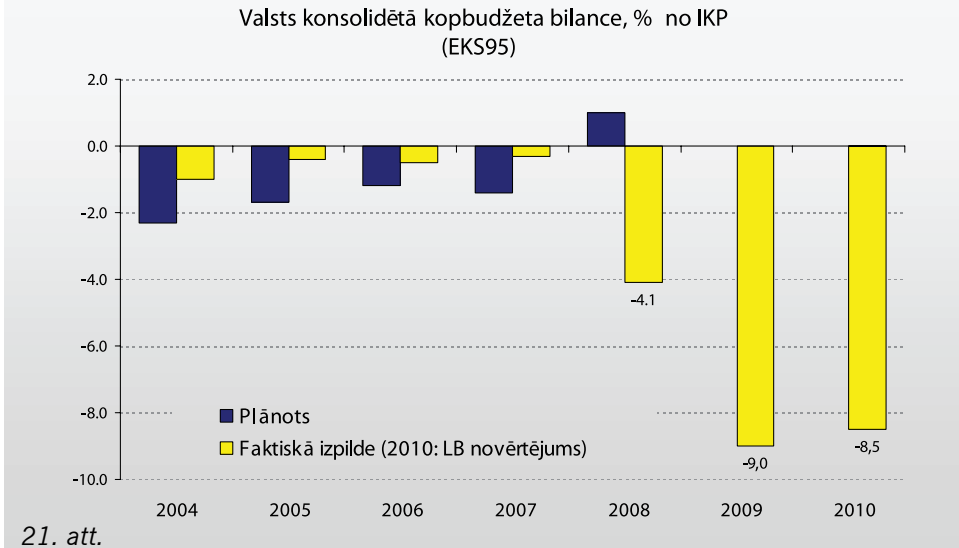
Atgriešanās pie ekonomikas izaugsmes gaidāma šogad otrajā pusē

Patēriņa cenu pārmaiņas atgriezīsies pie mērenas inflācijas

Nozīmīgs izaicinājums — budžeta deficīta samazināšana

Tas nozīmē, tērējam aptuveni 1,1 miljardu latu nenopelnītas naudas gadā. Naudas, kuras mums nav. Negribu pārāk aizkavēt ar skaitļiem, bet vienkāršs un viegli saprotams

aprēķins — nākamgad IKP tiek plānots aptuveni 12,6 miljardu latu apmērā, un, pamatojoties uz to, iespējams plānot, kādi varētu būt ieņēmumi un izdevumi. Skaidri redzams, ka

2011. gada budžeta scenārijs, lai izpildītu ar aizdevējiem panākto vienošanos par budžeta deficīta samazināšanu

Latvijas Bankas 2011. gada budžeta prognoze

Nominālais IKP	Valsts konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi (EKS95), milj. latu	Valsts konsolidētā kopbudžeta izdevumi (EKS95), milj. latu	Valsts konsolidētā kopbudžeta balance (EKS95), milj. latu	Valsts konsolidētā kopbudžeta balance, % no IKP*
12606	4230,2	5427,5	-1197,4	-9,5%

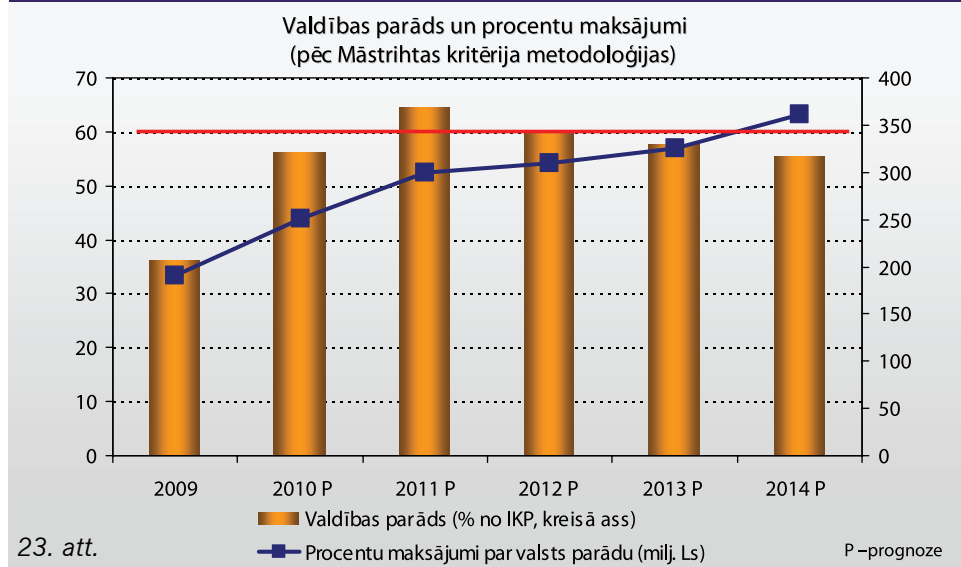
Ar aizdevējiem saskaņotais 2011. gada budžeta deficīta mērķis
6,0% = 756,4 milj. Ls

Nepieciešamais budžeta izdevumu samazinājums
441,0 milj. Ls

22. att.

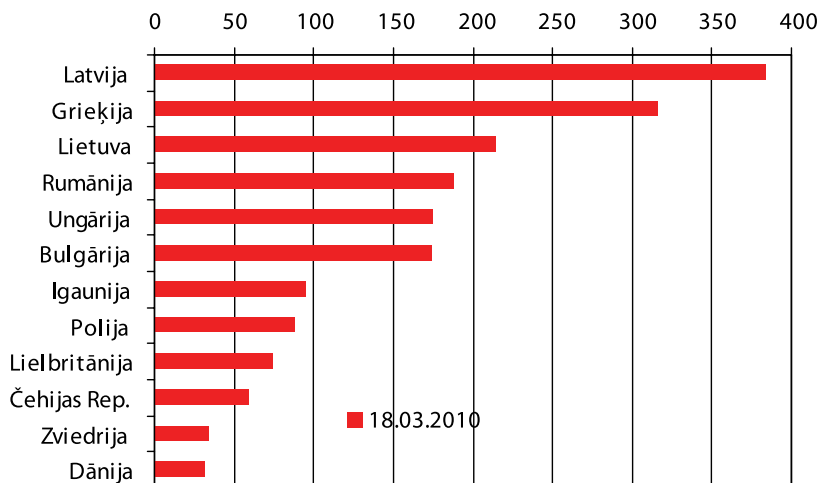
* - ja netiek veikta budžeta konsolidācija

Valdības parāds bīstami tuvu Māstrihtas parāda kritērijam

Latvija tika vērtēta kā riskantākā valsts Eiropā un viena no riskantākajām pasaulē

5 gadu valsts kredītriska mijmaiņas līgumu (CDS) cenas, bāzes punkti pret nominālu

IKP konsolidētajā bilancē veidojas aptuveni 1,2 mljrd. latu deficīts. Naudas aizdevējiem esam apsolījuši: ja budžeta deficīts nebūs lie-

lāks par 6,0 procentiem no IKP, pakāpeniski atgriezīsimies uz ilgtermiņā noturama finansēšanas ceļa. Valdības parāds ļoti bīstami

tuvojas 60 procentiem no IKP. Pašlaik mūs neinteresē abstrakti skaitļi, bet gan procentu maksājumi par šā parāda apkalpošanu. Mums nav naudas zinātnei, veselības aprūpei un izglītībai, jo pieaug parāda apkalpošanas izmaksas. Skaitļi runā paši: mēs samaksājam veselības aprūpes vai izglītības budžetu tikai procentu maksājumos vien. 2012. gadā 300 milj. latu tiks izlietoti parāda apkalpošanai. Latvija ilgtermiņā to vairs nevar atļauties.

Kā Latviju uztver ārvalstu investori, rāda 23. attēls.

Šis riska mērīšanas indikators (24. att.) atspoguļo varbūtību, ka attiecīgā valsts noteiktā laikā nespēs pildīt savas parādsaistības. Latvija pašlaik ir pati riskantākā. Taču indikators rāda situāciju 18. martā. Pašlaik Grieķija — valsts, kas ir piltiesīga Ekonomikas un monetārās savienības dalībniece, — kļuvusi riskantāka nekā Latvija.

Latvija investoru acīs pusotru gadu atradusies visriskantāko un visvairāk kritizēto valstu vidū, bet tagad noticis lūzums (25. att.).

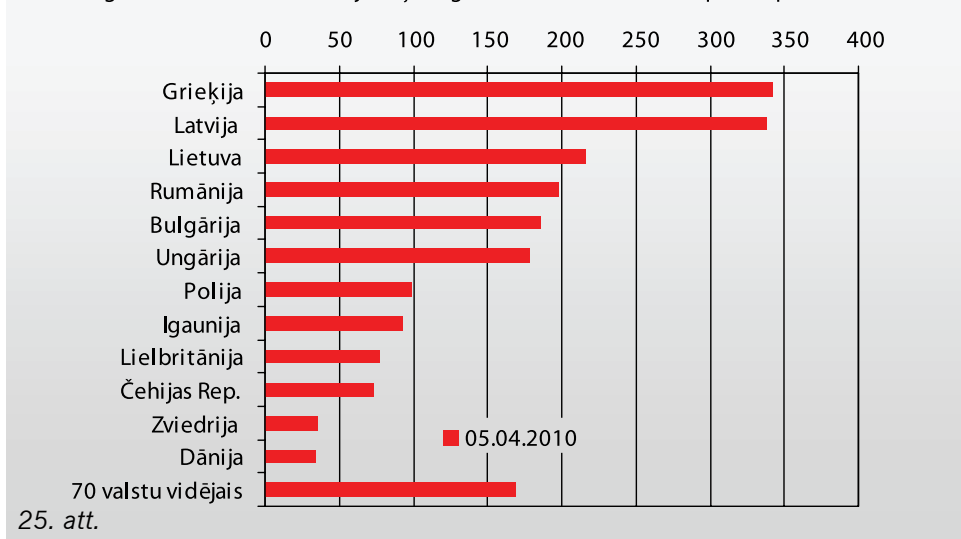
Kāpēc? Grieķijā situācija nav uzlabojusies, bet Latvijā ir cerība, ka valdība rīkosies, ka valdība redz izeju no krīzes. Parādījušies 2011. gada budžeta pirmie aizmetņi, kas radījuši finanšu tirgos pārliecību, ka Latvijas tautsaimniecība veiksmīgi atveseļosies.

Ko, laikus pieņemot 2011. gada budžetu, iegūs Latvijas valsts? Izzudīs neziņa un spekulācijas. Stabilizēsies ārējais parāds. Atjaunosies konkurētspēja. Mūsu uzņēmēji spēs ne tikai ražot, bet arī pārdot, maksāt vairāk nodokļu, cilvēki spēs vairāk pirkt, atjaunosies iekšējais patēriņš, uzlabosies reitingi.

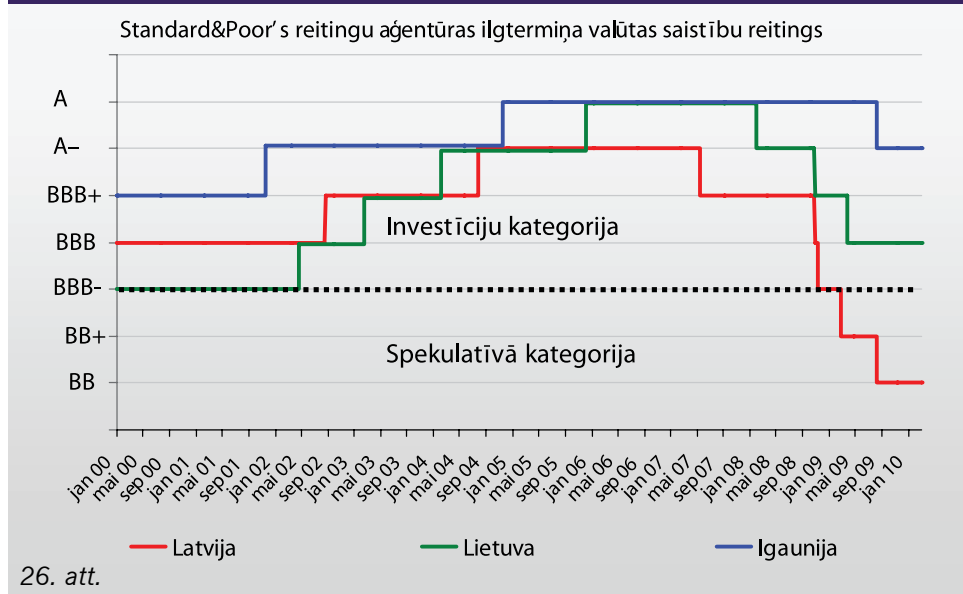
Kāda ir atšķirība starp Igauniju un Latviju (26. att.)? Latvijas reitings vēl ir spekulatīvajā kategorijā (zem melnās svītras). Tas nozīmē, ka Latvija ir ļoti riskanta valsts. Latvijai var aizdot, bet procentu likmes ir divreiz, trīsreiz augstākas nekā valstīm, kuras atrodas virs šīs melnās svītras. Procentu likmju starpība starp Latviju un Lietuvu, arī Latviju un Igauniju ir divi, trīs un pat četri procentu punkti.

Stabilizējoties uzticamībai, arī riska novērtējums nedaudz uzlabojas, bet saglabājas augsts

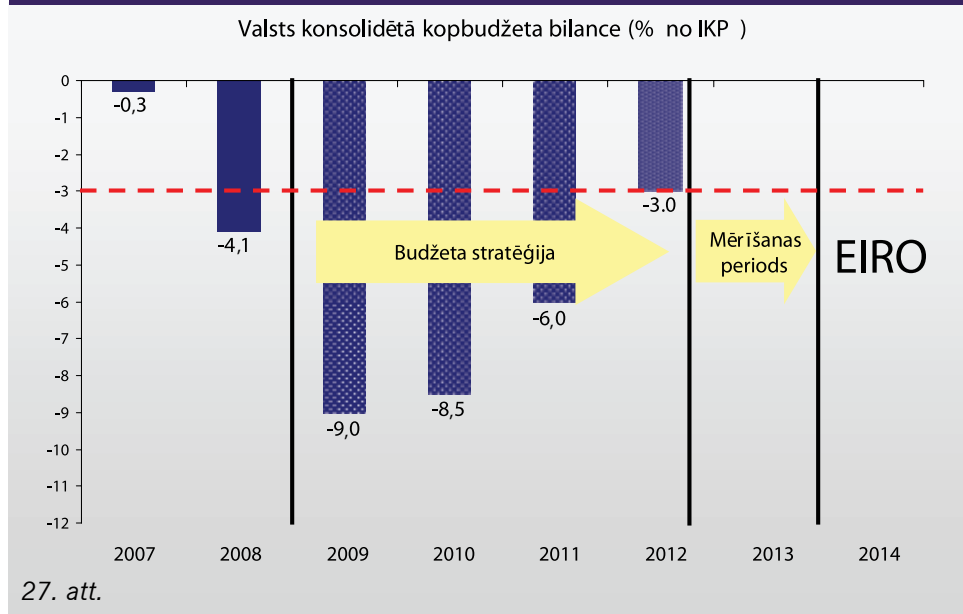
5 gadu valsts kredītriska mijmaiņas līgumu (CDS) cenas, bāzes punkti pret nominālu

Investoru uzticības atgūšana ir svarīgs priekšnosacījums, tautsaimniecības atgūšanās ir svarīgs priekšnosacījums refinansēšanai pēc aizdevuma programmas beigām

Šobrīd noteikto budžeta mērķu izpilde ļautu Latvijai ieviest eiro 2014. gadā

Tie nav abstrakti skaitļi! Attiecībā uz Latvijas valsts ārējo parādu tie veido ļoti lielas konkrētas summas, ko Latvijas valsts nevis novirza tautsaimniecības attīstībai, bet gan parāda samaksai. Piecas pakāpes mūs šķir no Igaunijas reitinga, un paies gadi, kamēr mēs to panāksim. Negribu būt pesimists, bet mani kolēģi saka, ka tie var būt 20 vai 25 gadi... Tā Latvija maksā par aizvadītajos gados ļoti sakarsēto ekonomiku. Jaunas investīcijas un jaunas darba vietas ir tas, kas Latvijai nepieciešams. Nav citu zāļu Latvijas tautsaimniecības problēmu risināšanai, kā tikai savlaicīga un skaidra 2011. gada budžeta pieņemšana.

Kas notiks, ja budžets netiks pieņemts laikus? Atjaunosies spekulācijas, ka fiskālā konsolidācija notiks nevis uz izdevumu samazināšanas, bet gan uz nodokļu paaugstināšanas rēķina, palielināsies ārējais parāds un procentu maksājumi, neuzlabosies konkurētspēja, mazināsies ekonomiskā aktivitāte un budžeta ieņēmumi, netiks radītas jaunas darba vietas.

Nobeigumā daži vārdi par eiro ieviešanu. Tā pašlaik nav pati svarīgākā lieta, bet eiro zināmā mērā būs balva par to, ka Latvija beidzot būs izpildījusi mājasdarbu, atgriezies

pie sabalansēta, ilgtermiņā uzturama finansēšanas veida.

2014. gads tiešām varētu būt ļoti reāls termiņš. Igaunijai pašlaik ir noslēdzošās sarunas ar Eiropas Centrālo banku un Eiropas Komisiju par to, lai nākamā gada sākumā ieviestu eiro un aizmirstu jebkādu nenoteiktību, kas saistās ar finanšu un valūtas sistēmas stabilitāti. Latvija izjutīs negatīvas sekas no tā, ka daudzas investīcijas aizplūdis uz Igauniju, jo Igaunijā būs eiro. Ja Latvijas budžeta deficīts nākamajā gadā būs 6 procenti no IKP un 2012. gadā, ņemot vērā, ka tautsaimniecība attīstīsies, sasniegs 3 procentus no IKP, ja tiks izpildīti visi Māstrihtas kritēriji (tas varētu būt 2012. gada beigās, 2013. gada sākumā), 2014. gadā Latvija varētu ieviest eiro. Ja tas nenotiks, mēs paliksim pelēkā zonā. Euro ieviešana nav pašmērķis. Euro būs instruments, lai piesaistītu Latvijai vairāk investīciju, lai Latvijā tiktu maksāti augstāki nodokļi, lai Latvija spētu daudzos sektoros pārtraukt preču ar zemu pievienoto vērtību ražošanu un ražot preces ar augstu pievienoto vērtību. Būtu ļoti žēl, ja Latvija palaiptu garām šo iespēju. Vēlāk inflācija noteikti palielināsies, iespējams, sāks augt arī ārējais parāds, un varbūt tad eiro varēs ieviest tikai 2017., 2018. vai pat 2020. gadā.